

Захарчук Р. А.,
PhD,

фізична особа – підприємець

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7832-842X>

УЧАСТЬ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В НАДАННІ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено участь країн Європейського Союзу в наданні гуманітарної допомоги Україні в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, воєнного стану та тривалої гуманітарної кризи. Обґрунтовано, що гуманітарна підтримка України з боку держав-членів ЄС має комплексний характер і охоплює фінансування гуманітарних програм, надання матеріальної допомоги, медичну евакуацію постраждалих осіб, підтримку енергетичної інфраструктури, забезпечення тимчасового захисту українців у країнах ЄС, логістичну координацію гуманітарних вантажів та участь у механізмах цивільного захисту. Визначено, що допомога країн ЄС реалізується як через інституційні механізми Європейського Союзу, зокрема Європейську Комісію, Генеральний директорат з питань європейського цивільного захисту та гуманітарної допомоги, Механізм цивільного захисту ЄС, rescEU, так і через двосторонні ініціативи окремих держав-членів. На підставі статистичних даних Європейської Комісії встановлено, що у 2026 році 10,8 млн осіб в Україні потребують гуманітарної допомоги, близько 3,3 млн осіб є внутрішньо переміщеними, а з початку повномасштабного вторгнення Європейська Комісія спрямувала понад 1,4 млрд євро на гуманітарні програми в Україні. Сукупне гуманітарне фінансування ЄС та його держав-членів з 24 лютого 2022 року перевищило 5 млрд євро. Доведено, що участь країн ЄС у наданні гуманітарної допомоги Україні має не лише соціальне, а й адміністративно-правове значення, оскільки передбачає координацію між державами, міжнародними організаціями, органами публічної адміністрації України, митними органами, отримувачами гуманітарної допомоги та гуманітарними партнерами. Зроблено висновок, що європейська гуманітарна підтримка України є одним із ключових чинників забезпечення стійкості держави, захисту цивільного населення, підтримки критичної інфраструктури та розвитку моделі багаторівневого гуманітарного адміністрування.

Ключові слова: гуманітарна допомога, країни Європейського Союзу, Україна, Механізм цивільного захисту ЄС, воєнний стан, тимчасовий захист, гуманітарне реагування, публічне адміністрування, міжнародна допомога, цивільний захист.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила одну з наймасштабніших гуманітарних криз у Європі після Другої світової війни. Руйнування житлової, енергетичної, транспортної, медичної та соціальної інфраструктури, масове внутрішнє переміщення населення, виїзд мільйонів українців до країн Європейського Союзу, систематичні атаки на цивільні об'єкти та погіршення доступу до базових послуг зумовили необхідність постійного міжнародного гуманітарного реагування. За даними Європей-

ської Комісії, у 2026 році 10,8 млн осіб в Україні потребують гуманітарної допомоги, а близько 3,3 млн осіб є внутрішньо переміщеними [6].

У цих умовах країни Європейського Союзу стали одними з ключових учасників надання гуманітарної допомоги Україні. Їхня участь не обмежується передачею гуманітарних вантажів або фінансових ресурсів, а охоплює ширший комплекс заходів: координацію через Механізм цивільного захисту ЄС, створення логістичних хабів у прикордонних з Україною державах, медичну евакуацію українських пацієнтів до європейських лікарень, надання тимчасового захисту українцям, підтримку енергетичної безпеки, зимову допомогу, допомогу внутрішньо переміщеним особам, а також фінансування гуманітарних програм через міжнародні організації та партнерські неурядові структури. Саме тому участь країн ЄС у наданні гуманітарної допомоги Україні потребує окремого наукового аналізу не лише як прояв міжнародної солідарності, а й як складова публічного адміністрування гуманітарної допомоги.

Стан дослідження. Проблематика гуманітарного реагування Європейського Союзу на наслідки війни в Україні розглядається у сучасних наукових працях переважно крізь призму вимушеного переміщення населення, цифрових інструментів кризового реагування, міжнародної мобільності українців, роботи європейських систем цивільного захисту та фінансово-гуманітарної підтримки. Зокрема, У. Мінора, К. Боско, С. Якус, С. Грубанов-Боскович, Ф. Сермі та С. Спиратос у дослідженні щодо використання даних Facebook для аналізу переміщення осіб з України до ЄС зазначають, що оперативні цифрові дані можуть допомагати органам влади краще розуміти напрямки руху переміщених осіб і забезпечувати належне реагування на їхні потреби [1]. Автори встановили, що на п'ятому тижні після початку повномасштабного вторгнення найбільше зростання кількості україномовних користувачів Facebook у ЄС припадало на Польщу – 33 %, Німеччину – 17 % і Чехію – 15 %, що корелювало з основними напрямками переміщення українців [1].

Р. Ірадукунда, Ф. Роу та Е. П'єтростефані, аналізуючи можливість використання GPS-даних мобільних телефонів для оцінки внутрішнього переміщення в Україні, підкреслюють, що точне визначення масштабів і напрямів переміщення населення є необхідною умовою своєчасного гуманітарного реагування та пріоритетного розподілу ресурсів [2]. Автори відзначають, що гуманітарна допомога країн ЄС повинна відповідати реальним потребам населення, а не лише формально відображати обсяги виділених коштів або доставлених вантажів. К. Коїмбра Віейра, Е. Санлітурк та Е. Загені у праці щодо інформаційної поведінки українських біженців доводить, що цифрові сліди можуть бути

індикатором вимушеної міграції та допомагати у прогнозуванні потреб переміщених осіб у країнах Європи [3].

Окрему групу становлять дослідження, присвячені обсягам міжнародної підтримки України. К. Требеш та Т. Нішікава у Kiel Policy Brief «Europe Steps Up: Ukraine Support After Four Years of War» звертають увагу на те, що у 2025 році європейські держави істотно збільшили підтримку України: фінансова і гуманітарна допомога зросла на 59 %, а військова – на 67 % порівняно із середніми показниками 2022–2024 років [4]. Автори також зазначають, що у 2025 році фінансова та гуманітарна допомога в Європі значною мірою була зосереджена на рівні інституцій ЄС, оскільки позики й гранти ЄС становили 89 % таких потоків [4]. Водночас у науковій літературі недостатньо комплексно досліджено саме адміністративно-правове значення участі країн ЄС у наданні гуманітарної допомоги Україні, зокрема питання координації, логістики, контролю, правового режиму гуманітарних вантажів, співвідношення допомоги ЄС і двосторонніх ініціатив держав-членів.

Метою статті є з'ясування ролі та значення участі країн Європейського Союзу в наданні гуманітарної допомоги Україні, визначення основних напрямів такої участі, аналіз статистичних показників гуманітарної підтримки, а також розкриття адміністративно-правового значення європейських механізмів гуманітарного реагування в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Участь країн Європейського Союзу в наданні гуманітарної допомоги Україні має багаторівневий характер. Перший рівень становить допомога, що координується інституціями ЄС, насамперед Європейською Комісією та Генеральним директором з питань європейського цивільного захисту та гуманітарної допомоги. Другий рівень – це участь держав-членів ЄС у Механізмі цивільного захисту ЄС, через який до України надходять матеріальні ресурси, обладнання, медичні засоби, енергетичні компоненти, транспортні засоби, генератори, тимчасові укриття та інші товари. Третій рівень охоплює двосторонню допомогу окремих країн ЄС, яка реалізується через уряди, міністерства, регіони, муніципалітети, благодійні організації, лікарні, волонтерські мережі та громадські ініціативи.

Європейська Комісія визначає підтримку України як поєднання політичної, фінансової, військової та гуманітарної допомоги, а також підтримки мільйонів українців, які знайшли притулок у державах-членах ЄС [7]. У контексті саме гуманітарної допомоги ключове значення має діяльність Європейської Комісії у сфері гуманітарного фінансування. Згідно з даними Європейської Комісії, з початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року вона виділила понад 1,4 млрд євро на гуманітарні програми в Україні, зокрема 485 млн євро у 2022 році, 300 млн євро у 2023 році, 165 млн євро у 2024 році, 220 млн євро у 2025 році та 220 млн євро у 2026 році [6].

Сукупне гуманітарне фінансування ЄС та його держав-членів з 24 лютого 2022 року перевищило 5 млрд євро [6]. Цей показник свідчить, що гуманітарна підтримка України є не одноразовою кризовою реакцією, а тривалим фінансово-правовим зобов'язанням європейської спільноти. При цьому допомога спрямовується на забезпечення базових потреб населення, грошову підтримку, захист цивільних осіб, охорону здоров'я, психосоціальну підтримку, аварійне і тимчасове житло, воду, харчування, предмети першої необхідності та освіту в умовах надзвичайної ситуації [6].

Особливе значення має Механізм цивільного захисту ЄС. Він був створений у 2001 році для посилення співпраці у сфері запобігання, готовності та реагування на катастрофи між країнами ЄС і державами-учасниками [8]. Відповідно до інформації Європейської Комісії, Механізм цивільного захисту ЄС був активований понад 830 разів з 2001 року, а у 2025 році – 64 рази, серед іншого у зв'язку з війною в Україні [8]. У випадку України цей механізм став найбільшою операцією цивільного захисту ЄС за всю історію його існування [6].

У межах Механізму цивільного захисту ЄС усі 27 держав-членів ЄС разом із шістьма державами-учасниками запропонували Україні натуральну допомогу, що включала медичні засоби, предмети для тимчасового розміщення, транспортні засоби та енергетичне обладнання [6]. ЄС також створив логістичні хаби у Польщі, Румунії та Словаччині для більш ефективного спрямування гуманітарних вантажів в Україну. Станом на липень 2026 року через ці механізми було доставлено понад 160 тис. тонн допомоги [6].

Важливою формою участі країн ЄС стала підтримка енергетичної стійкості України. За даними Європейської Комісії, з початку повномасштабного вторгнення ЄС доставив Україні 7 200 трансформаторів і близько 10 000 генераторів, що використовуються для відновлення базових послуг у лікарнях, школах, системах водопостачання та інших критично важливих об'єктах [6]. Крім того, підтримка енергетичного сектору України з боку ЄС допомогла задовольнити потреби приблизно 9 млн осіб [6].

Окремим напрямом є медична евакуація українських пацієнтів до країн Європейського Союзу. У вересні 2022 року ЄС відкрив медичний евакуаційний хаб у Жешуві, Польща, який забезпечує попередній прийом пацієнтів з України перед їх направленням до лікарень інших європейських країн. За даними Європейської Комісії, понад 5 000 пацієнтів було переведено на лікування до 22 країн [6]. Цей напрям демонструє, що гуманітарна допомога країн ЄС не обмежується матеріальними вантажами, а включає також доступ до медичної інфраструктури, спеціалізованого лікування та організованих процедур міждержавної взаємодії.

Гуманітарна участь країн ЄС має також міграційно-правовий вимір. Директива Ради 2001/55/EC передбачає мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та заходи, спрямовані на баланс зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб [9]. У зв'язку з війною в Україні цей механізм був уперше активований для осіб, які залишили Україну після початку повномасштабного вторгнення. За даними Eurostat, які наводить Reuters, понад 4,33 млн осіб, що виїхали з України, користуються тимчасовим захистом у ЄС; найбільшу частку таких осіб приймає Німеччина – близько 29 % від загального показника ЄС, за нею йдуть Польща та Чехія [10].

Участь країн ЄС у наданні гуманітарної допомоги Україні має різні форми залежно від географічного положення, економічного потенціалу, наявності української громади, політичних пріоритетів і адміністративної спроможності конкретної держави. Польща, Румунія і Словаччина мають особливе значення як прикордонні держави та логістичні вузли для гуманітарних вантажів. Німеччина, Польща і Чехія відіграють провідну роль у прийомі українських громадян, які користуються тимчасовим захистом [10]. Балтійські та скандинавські держави демон-

струють високий рівень політичної і практичної солідарності з Україною, включно з гуманітарною, енергетичною і цивільною підтримкою. Водночас великі держави ЄС, зокрема Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Нідерланди, забезпечують значні фінансові, медичні, інфраструктурні та логістичні ресурси.

З адміністративно-правового погляду участь країн ЄС у наданні гуманітарної допомоги Україні можна розглядати як модель багаторівневого адміністрування. На рівні ЄС формується загальна політика, виділяється фінансування, координується цивільний захист і забезпечується функціонування механізмів солідарності. На рівні держав-членів здійснюється мобілізація ресурсів, організовується прийом українців, формуються гуманітарні партії вантажів, забезпечується медична евакуація та підтримка місцевих громад. На рівні України відбувається прийняття, митне оформлення, облік, розподіл і контроль за цільовим використанням гуманітарної допомоги відповідно до національного законодавства.

Українське законодавство визначає гуманітарну допомогу як цільову адресну безоплатну допомогу у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань, або допомогу у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з гуманних мотивів [11]. Закон України «Про гуманітарну допомогу» визначає також донорів, отримувачів і набувачів гуманітарної допомоги, що має безпосереднє значення для правового оформлення допомоги, яка надходить із країн ЄС [11]. В умовах воєнного стану порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги деталізовано постановою Кабінету Міністрів України № 953 від 5 вересня 2023 року [12].

Саме тому гуманітарна допомога країн ЄС не може розглядатися лише як зовнішній прояв міжнародної підтримки. Після перетину кордону вона стає елементом внутрішнього адміністративно-правового режиму України, який охоплює декларування, присвоєння унікального коду гуманітарної допомоги, облік в автоматизованій системі, формування інвентаризаційних описів, звітність, контроль за цільовим використанням і можливість застосування юридичних наслідків у разі порушення встановленого порядку [12].

Статистичні дані свідчать, що масштаби участі ЄС і його держав-членів у гуманітарному реагуванні є значними. Європейська Комісія виділила понад 1,4 млрд євро на гуманітарні програми в Україні з 2022 року, сукупне гуманітарне фінансування ЄС і держав-членів перевищило 5 млрд євро, понад 160 тис. тонн допомоги було доставлено через механізми цивільного захисту, понад 5 тис. українських пацієнтів евакуйовано до 22 країн, а понад 4,33 млн українців отримали тимчасовий захист у ЄС [6; 10].

Водночас участь країн ЄС у гуманітарній допомозі Україні не позбавлена проблем. По-перше, тривалість війни створює ризик донорської втоми, коли обсяг і стабільність допомоги залежать від політичної ситуації у державах-членах. По-друге, різні країни ЄС мають неоднаковий рівень участі у гуманітарному реагуванні, що ставить питання про справедливий розподіл відповідальності. По-третє, гуманітарна допомога потребує постійної координації між європейськими донорами та українськими отримувачами, щоб уникнути дублювання, неефективного розподілу або невідповідності між наданими ресурсами і фактичними потребами населення. По-четверте, гуманітарні канали мають бути захищені від зловживань, комерціалізації та нецільового використання.

Україна, зі свого боку, має забезпечити належні правові й адміністративні умови для прийняття допомоги від країн ЄС. Йдеться про прозоре митне оформлення, цифровий облік, зрозумілі правила для міжнародних донорів, мінімізацію зайвих бюрократичних бар'єрів, належну звітність і контроль. Особливе значення має розвиток англомовних та багатомовних інформаційних сервісів для європейських донорів, волонтерів, муніципалітетів, лікарень, благодійних фондів і гуманітарних організацій, які бажають передати допомогу Україні.

Таким чином, участь країн ЄС у наданні гуманітарної допомоги Україні має розглядатися як складова ширшої системи європейської солідарності, яка поєднує фінансову підтримку, цивільний захист, медичну евакуацію, прийом переміщених осіб, матеріальну допомогу, енергетичну підтримку та правову інтеграцію України до європейського простору. Така допомога не є виключно благодійною дією. Вона має публічно-правовий характер, оскільки реалізується через правові механізми ЄС, рішення держав-членів, адміністративні процедури України та міжнародну координацію.

Підсумовуючи вищевикладене, відзначу, що участь країн Європейського Союзу в наданні гуманітарної допомоги Україні є одним із ключових чинників підтримки цивільного населення, забезпечення базових потреб постраждалих осіб, стабілізації критичної інфраструктури та зміцнення гуманітарної стійкості держави в умовах воєнного стану. Вона має багатовимірний характер і охоплює фінансову, матеріальну, медичну, логістичну, енергетичну, соціальну та правову підтримку.

Статистичні дані підтверджують системний характер такої участі: понад 1,4 млрд євро гуманітарного фінансування Європейської Комісії для України з 2022 року, понад 5 млрд євро сукупної гуманітарної допомоги ЄС і держав-членів, понад 160 тис. тонн допомоги, доставленої через Механізм цивільного захисту ЄС, понад 5 тис. медично евакуйованих пацієнтів і понад 4,33 млн українців під тимчасовим захистом у ЄС [6; 10].

З адміністративно-правового погляду допомога країн ЄС Україні є прикладом багаторівневого гуманітарного адміністрування. Вона поєднує політичні рішення ЄС, дії держав-членів, роботу європейських гуманітарних партнерів, українські митні та адміністративні процедури, облік гуманітарної допомоги, її розподіл і контроль за цільовим використанням. Тому ефективність європейської гуманітарної підтримки залежить не лише від обсягу ресурсів, а й від якості координації, прозорості, цифрового обліку, належного визначення потреб і відповідальності отримувачів. Участь країн ЄС у гуманітарній допомозі Україні слід розглядати не як зовнішню допоміжну підтримку, а як важливий елемент європейсько-української правової та гуманітарної взаємодії. Така участь має стратегічне значення, оскільки одночасно забезпечує захист цивільного населення, посилює міжнародну суб'єктність України, поглиблює практичну інтеграцію з ЄС і формує передумови для післявоєнного відновлення.

Література:

1. Minora U., Bosco C., Iacus S. M., Grubnov-Boskovic S., Sermi F., Spyrtos S. The potential of Facebook advertising data for understanding flows of people from Ukraine to the European Union. 2022. URL: <https://link.springer.com/article/10.1140/epjds/s13688-022-00370-6>

2. Iradukunda R., Rowe F., Pietrostefani E. Producing population-level estimates of internal displacement in Ukraine using GPS mobile phone data. 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2504.00003>
3. Vieira, C. C., Sanlitürk, E., & Zagheni, E. (2026). Forced Migration and Information Seeking Behavior on Wikipedia: Insights from the Ukrainian Refugee Crisis. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 20(1), 2358–2381. DOI: <https://doi.org/10.1609/icwsm.v20i1.42755>
4. Trebesch C., Nishikawa T. Europe Steps Up: Ukraine Support After Four Years of War. *Kiel Policy Brief*. 2026. № 203. 16 p. URL: https://www.kielinstitut.de/fileadmin/Dateiverwaltung/IfW-Publications/fis-import/dd24a73f-4270-46c5-9c40-bcc9df4f1672-KPB2023_EN.pdf
5. Antezza A., Bomprezzi P., Bushnell K., Dyussimbinov Y., Frank A., Frank P., Franz L., Kharitonov I., Kumar B., Nishikawa T., Rebinskaya E., Trebesch C., Schramm S., Weiser L., Schade C. Ukraine Support Tracker Data. Kiel Institute for the World Economy. *Dataset*. 2026. URL: <https://www.kielinstitut.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
6. Ukraine. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *European Commission*. 2026. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/where/europe/ukraine_en
7. EU solidarity with Ukraine. *European Commission*. 2026. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine_en
8. 8. EU civil protection mechanism. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *European Commission*. 2026. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/index_en
9. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. *Official Journal of the European Communities*. 2001. L 212. P. 12–23.
10. EU considers limiting protection for Ukrainian men of fighting age. *Reuters*. 2026. URL: <https://www.reuters.com/world/eu-considers-limiting-protection-ukrainian-men-fighting-age-2026-06-04/>
11. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22 жовтня 1999 року № 1192-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 451.
12. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 року № 953. *Офіційний вісник України*. 2023. № 96. Ст. 5673.

Zakharchuk R. Participation of European Union countries in providing humanitarian aid to Ukraine

Summary. The article examines the participation of European Union countries in providing humanitarian aid to Ukraine under the conditions of the full-scale armed aggression of the Russian Federation, martial law and a prolonged humanitarian crisis. It is substantiated that humanitarian support for Ukraine from EU Member States has a complex nature and includes financing humanitarian programmes, providing in-kind assistance, medical evacuation of affected persons, support for energy infrastructure, temporary protection for Ukrainians in EU countries, logistical coordination of humanitarian cargo and participation in civil protection mechanisms. It is determined that assistance from EU countries is implemented both through the institutional mechanisms of the European Union, in particular the European Commission, the Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, the EU Civil Protection Mechanism and rescEU, and through bilateral initiatives of individual Member States. Based on statistical data from the European Commission, it is established that in 2026, 10.8 million people in Ukraine need humanitarian assistance, about 3.3 million people are internally displaced, and since the beginning of the full-scale invasion, the European Commission has allocated more than EUR 1.4 billion for humanitarian programmes in Ukraine. The total humanitarian funding of the EU and its Member States since 24 February 2022 has exceeded EUR 5 billion. It is argued that the participation of EU countries in providing humanitarian aid to Ukraine has not only social but also administrative and legal significance, as it requires coordination between states, international organizations, Ukrainian public administration bodies, customs authorities, recipients of humanitarian aid and humanitarian partners. It is concluded that European humanitarian support for Ukraine is one of the key factors in ensuring state resilience, protecting the civilian population, supporting critical infrastructure and developing a model of multilevel humanitarian administration.

Key words: humanitarian aid, European Union countries, Ukraine, EU Civil Protection Mechanism, martial law, temporary protection, humanitarian response, public administration, international assistance, civil protection.

Дата першого надходження статті до видання: 25.06.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.07.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)